

Pogledati dlje od svojega praga

Marko Bratuš, umetniški vodja **SNG Nova Gorica** *Še tako dober argument potrebuje glavo, ki ga je pripravljena slišati*

Marko Bratuš je služboval kot umetniški vodja Gledališča Glej, soustanovitelj in tehnični direktor portala Vest ter selektor JSKD, ob tem pa študiral radijsko režijo, diplomiral iz dramaturgije, pripravljaval radijske igre, pisal scenarije za dokumentarce in animirane filme ter režiral na radiu in v gledališču. Danes kot umetniški vodja **SNG Nova Gorica** meni, da nam »kultura – in z njo seveda gledališče – omogoča, da vidimo dlje od svojega praga, da ustvarimo skupnost, da ponovno premislimo samoumevne resnice. Zato mi ni jasno, kako bi lahko imela katerakoli družba pri zdravi pameti kar koli proti kulturi; kar je seveda naivno z moje strani.«

PIA PREZELI

Pred petimi leti ste svoje delo ponesli v **SNG Nova Gorica**, katerega repertoar sestavljajo tako moderna kot klasična besedila, omenili ste, da ga zaznamujeta 'odprtost za raziskovanje in eksperiment'. Kako se ta odprtost udejanja v praksi in kako se razlikuje od odprtosti gledališča, kakršno je Glej?

Glavna razlika med vodenjem Gledališča Glej in **SNG Nova Gorica** je, da je prvo nevladna organizacija z nišno usmerjenim programom, z majhno, a izjemno motivirano, prilagodljivo in okretno ekipo, medtem ko je drugo večja institucija, eno od treh narodnih gledališč, ki ima svoj igralski ansambel in naj bi s programom poskrbelo za čim širši krog občinstva. Kar se odprtosti tiče, je Glej v tem pogledu veliko svobodnejši, nima pa tehničnega in denarnega zaledja. V Novi Gorici so pogoji za ustvarjanje boljši, vendar smo nekoliko bolj omejeni s pričakovani občinstva in navsezadnje tudi zaposlenih. Vsekakor je izkušnja iz Gleja pripomogla, da smo v preteklih petih letih tudi na novogoriškem odru lahko videli pristope k delu in predstave, ki jih pred mojim obdobjem ni bilo mogoče videti, predvsem takšne, ki so nastale v koprodukciji z institucijami iz tujine.

Ali še vedno uvrščate na program predvsem predstave, ki se

'ukvarjajo s človekom', kot ste dejali pred časom?

'Ukvarjanje s človekom' je slogan za moj odpor do tematskega poimenovanja sezon. Večina gledališč uporablja marketinške vsebinske slogane za najavo posameznih sezon, kar se mi je zdelo trapasto; predvsem zato, ker je bilo nekaj predstav ob mojem prihodu že načrtovanih in sem prvo sezono le napol zasnoval sam. Po drugi strani verjamem, da naj bi bila sezona sestavljena iz najboljših predstav, ne zgolj tistih, ki ustrezajo nekemu mojemu arbitrarnemu kriteriju. Poleg tega naslove največkrat iščem v sodelovanju z režiserkami in režiserji, kar pomeni, da moje izhodišče velikokrat nadgradimo z boljšo idejo, ki bi bila, če bi izhajal iz konceptualnega pristopa k sezoni, mogoče ne ustrezna. Ukvarjanje s človekom je gledališču lastno; sam sem pri tem hotel doseči, da bi bilo to človeškost mogoče začutiti od vseh v gledališču vpletenih strani – od zaposlenih, od gostujočih ustvarjalcev in od občinstva. Da bi bilo vsem mar za temo predstave, ki jo gledajo. Mogoče je to res še najboljša beseda – da se jih predstava ne dotakne le na deklarativni, tezni ali politični, temveč tudi na osebni, človeški ravni. Sem pa z leti tudi tukaj malo popustil: naslednja sezona, ki je zaradi več kot polletnega zaprtja žal ne bomo mogli izvesti, kot sem jo načrtoval, bi morala biti sezona režiserk, kar po svoje je rdeča nit sezone. A na to bomo morali očitno še nekoliko počakati.

Leta 2025 bosta evropski prestolnici kulture v Sloveniji in Nemčiji, slovenska v Novi Gorici in Gorici. Pričakujete, da bo to dodobra spremenilo novogoriško kulturno krajino?

Če bi vse potekalo tako, kot mora, bi jo moralo spremeniti. Namen EPK je namreč spodbuditi kulturno udejstvovanje v določeni regiji, pri čemer so ponavadi izvzete prestolnice držav, kjer je kulturno življenje najpogosteje najbolj razvito. Večje institucije v somestju bi, z nekaj malega investicij v infrastrukturo, bile že danes sposobne izpeljati svoj del programa. Vprašanje pa je, kako se bo na podelitev naziva odzvala

lokalna kulturna skupnost, kaj se bo zgodilo z nevladnimi organizacijami, kako bo z zavestjo prebivalcev te regije, da kulturo bolj odločno vključijo v vsakdanje življenje.

Kako bodo na to vplivale kadrovske menjave, ki se obetajo v SNG Nova Gorica?

Naneslo je, da bo šla direktorica po koncu petletnega mandata v zaslužen pokoj in bo na njeno mesto prišla druga oseba. Žal se bo to zgodilo sredi epidemije in priprav na gradnjo zunanjega prizorišča za gledališčem, a pet let je pet let in tukaj ne moremo ničesar.

Mi je pa nekoliko nelagodno ob tem, saj je tudi trajanje mojega mandata vezano na njenega, do menjave je manj kot štiri mesece, razpisa za delovno mesto direktorja od ministrstva za kulturo pa še ni. Če pustimo ob strani dejstvo, da bi rad vedel, kje bom zaposlen konec poletja, so to štiri meseci, ko bodo gledališča najverjetneje za določen čas ponovno odprta, in so meseci, v katerih bi morali z odločnimi potezami načrtovati morebitno novo zimo ter potegniti nekatere drastične poteze, s katerimi ni nujno, da se bo novo vodstvo strinjalo. V zadnjih petih letih smo v **SNG Nova Gorica** postavili čvrste temelje za dobro nadaljnje delo, izpeljali nekaj zahtevnih projektov, opolnomočili mlajši del ansambla in učvrstili svoj ugled v mednarodnih vodah. Smiselno bi bilo nadaljevati v tej smeri.

Omenili ste, da je Nova Gorica na stiku slovanske in romanske kulture – takšen spoj gotovo vpliva na tamkajšnjo umetnost, kakor nanjo najverjetneje vpliva delovanje na svojevrstnem dvojnem obrobju.

Primorski karakter je precej drugačen od celinskega; po svoje veliko bolj sproščen, po drugi strani pa veliko bolj eksploziven in neposreden. Če seveda zane-marimo dejstvo, da ima v Sloveniji vsaka vas svoj glas in da se ljudje z Obale nikakor ne bi strinjali, da so podobni komurkoli iz Tolmina. Se pa ta karakter kaže tudi v predstavah. Pred leti smo s Koprom, Trstom in Puljem ustvarili zmagovalno predstavo zagrebških

Dni satire Barufe, ki je na podlagi Goldonijeve komedije primorskih zdrah obravnavala prav čezmejno temo mediteranskih medso-sedskih odnosov med Hrvaško, Italijo in Slovenijo. Take predstave preprosto ne bi mogli narediti na celini – ne pri nas ne pri sosedih. Podobno je s predstavo Simone Semenič *jerebika, štrudelj, ples pa še kaj*, ki smo jo s Slovenskim mladinskim gledališčem dokončali med zaprtjem gledališč in čaka na premiero pred občinstvom. Primorska duša je ležernejša, ampak ko se enkrat zažene, doseže neverjetno visoke obrate.

Kako na delovanje mesta in njegovih kulturno-umetniških ustanov vpliva dejstvo, da je slovenska kulturna krajina kar nezdravo centralizirana? So projekti, kot je GO! 2025, dolžni rahljati takšne težnje ali lahko to naredimo predvsem posamezniki sami?

Centralizacija je običajen pojav, s katerim se spopadajo bolj ali manj vse države. Hecno pa je, da tudi v tako majhni in logistično dostopni državi, kot je naša, deluje zelo enosmerno. Človek dobi vtis, da je od Nove Gorice do Ljubljane sto kilometrov, od Ljubljane do Gorice pa tisoč. Pa govorimo o Novi Gorici, Kopru, Kranju, Novem mestu, Celju, Mariboru, Ptujju – kje so šele mesta, ki ne ležijo ob avtocestnem križu. Osnova težav s centralizacijo so zaposlitve in stanovanja, tega je v prestolnicah več kot drugje. V zadnjih letih imam občutek, da se zaradi boljših prometnih povezav in vrtoglavih cen nepremičnin ljudje selijo iz Ljubljane, a še vedno so njihovi gospodarski interesi močno vezani nanjo. In kjer so ljudje, tam je kultura. Zelo redko se namreč premaknemo iz udobja bližine naših bivališč ali dela, da bi si ogledali razstavo, predstavo ali poslušali koncert. Torej – projekt GO! 2025 lahko zavest o kulturi približa ljudem, lahko

razvije kulturno infrastrukturo, lahko opolnomoči lokalne ustvarjalce, vendar osnovne za-gate centralizacije ne more rešiti brez dolgoročnega sodelovanja z urbanizmom in gospodarstvom.

Kakšna je osnovna vloga gledališča v sodobni družbi, sploh takšni, ki umetnost vidi kot postransko, zanemarljivo, celo neprofitabilno?

Vloga kulture je, da izkušnjo posameznikovega bivanja povzdigne nad osnovne človeške potrebe, kot so občutek varnosti, razmnoževanje, prehranjevanje, spanje. Kultura – in z njo seveda tudi gledališče – nam omogoča, da vidimo dlje od svojega praga, da ustvarimo skupnost, da ponovno premislimo samoumevne 'resnice'. Zato mi ni jasno, kako bi lahko imela katerakoli družba pri zdravi pameti karkoli proti kulturi. Kar je seveda naivno z moje strani. Trenutno je kultura, tudi od ljudi, ki naj bi skrbeli zanjo, grobo poenostavljena na nenujno, odvečno, zajedavsko in neproduktivno. Čeprav je bilo narejenih nešteto študij o multiplikativnih učinkih kulture na gospodarstvo, v zavesti večine javnosti prevladuje populistična predstava dekadentnega umetnika, ki ga država podpira, da nekaj kraca, ne da bi se mu bilo treba 'štempljati' ob sedmih, pri tem pa zagotovo še uživa v dejavnostih, ki nam jih je župnik prepovedal. Umetniki so pravzaprav platno projekcij zavisti posameznikov in njihov odnos pove več o njih kot o ustvarjalcih: grdi umetniki počnejo vse, česar ljudje sami sebi ne privoščijo iz takšnih ali drugačnih razlogov. Pri tem je stanje, kar lahko potrdim iz lastne izkušnje samozaposlenega v kulturi, v resnici drugačno.

Takšen odnos se navsezadnje že mesece zrcali tudi v neena-komernih ukrepih za zajezitev koronavirusa.

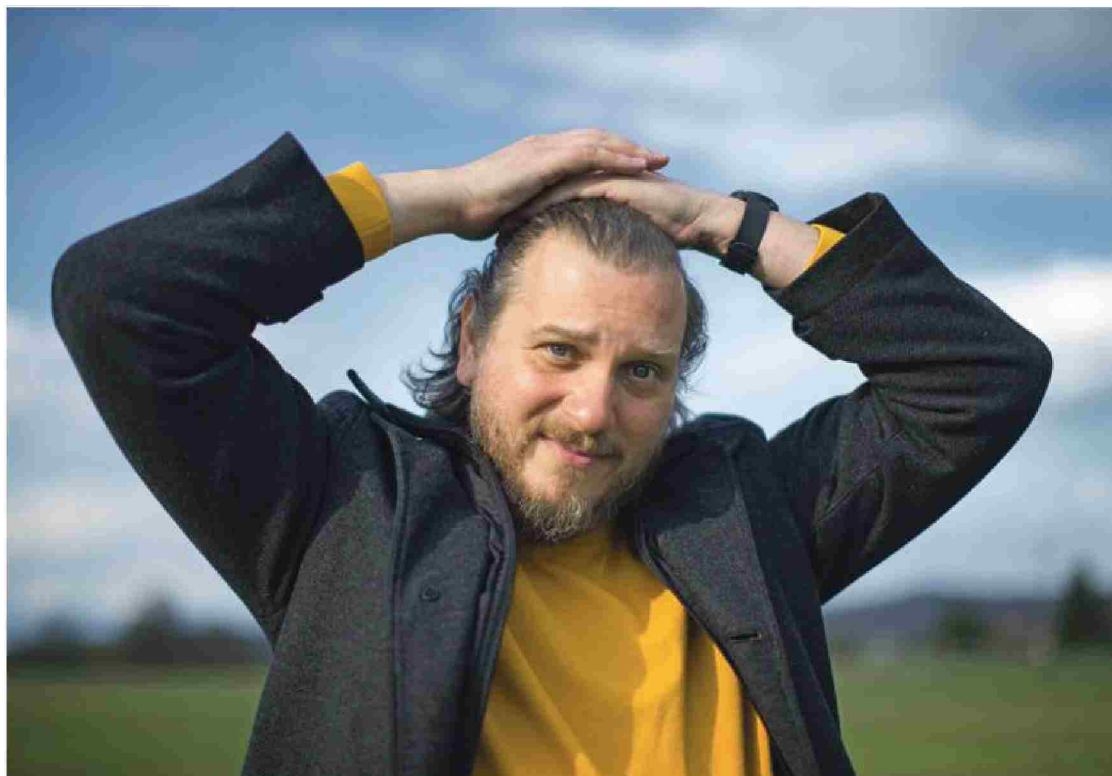
Kultura je nadgradnja človeškega življenja in vsekakor je najprej treba preživeti; toda država se je ponovno zagnala, kulturni dogodki pa so obstali in čakajo na boljše čase skupaj z diskotekami. Ne boli toliko zaprtje, ampak ukrepi, ki se v zadnjem letu zdijo poljubni, predvsem pa neenaka obravnava. Cerkev se lahko odprte, gledališča ne, poslovno kosilo da, zasebno ne, prepoved gibanja med regijami za deset dni razen v nedeljo, vrtovi lokalov so lahko odprti, če pri tem igra človek še kitaro, je vse skupaj smrtno nevarno. Najhuje za sektor žive umetnosti pa je, da obstajajo jasni primeri dobre prakse iz več evropskih držav, kako je mogoče varno izvajati tako gledališke kot koncertne dogodke; to pomeni, da bi bilo mogoče varno sprostiti tudi izvedbo javnih dogodkov, če bi hoteli. Ampak nočejo. Še tako dober argument namreč potrebuje glavo, ki ga je pripravljena slišati.

Verjamem, da naj bi bila sezona sestavljena iz najboljših predstav in ne zgolj tistih, ki ustrezajo nekemu mojemu arbitrarnemu kriteriju.

V zavesti večine javnosti še vedno prevladuje populistična predstava dekadentnega umetnika, ki ga država podpira, da nekaj kraca, ne da bi se mu bilo treba 'štempljati' ob sedmih.

»Kultura – in z njo seveda tudi gledališče – nam omogoča, da vidimo dlje od svojega praga, da ustvarimo skupnost, da ponovno premislimo samoumevne 'resnice',« pravi **Marko Bratuš**. FOTO JURE ERŽEN

»Namen EPK je spodbuditi kulturno udejstvovanje v določeni regiji, pri čemer so ponavadi izvzete prestolnice držav, kjer je kulturno življenje najpogosteje najbolj razvito,« je povedal **Marko Bratuš**. FOTO JURE ERŽEN